

Krystyna Maksimowicz

Julian Platt (1923-1997)

Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza 31, 187-190

1996

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KRONIKA ŻAŁOBNA

Krystyna Maksimowicz

JULIAN PLATT (26 X 1923–15 III 1997)

Pisanie o Profesorze Julianie Placie w czasie przeszłym nie jest łatwe. Wiadomość o Jego śmierci była zaskakująca. Odszedł nieoczekiwanie, do końca czujny na swym naukowym posterunku. Był wybitnym historykiem literatury, znawcą polskiego Oświecenia i zasłużonym nauczycielem akademickim.

W pamięci mojej utrwalił się najbardziej wizerunek Profesora z ostatnich lat jego życia, kiedy spotykałam go na Uniwersytecie Gdańskim lub w Bibliotece PAN na ulicy Wałowej, gdzie zawsze zajmował ten sam stolik. Ilekroć zauważył mnie, zamieniał ze mną kilka zdań, by oznajmić o swym znalezisku. Cieszył się odkryciem każdej prawdy, nawet tej pozornie mało ważnej, i potrafił tę swoją radość dzielić z innymi. Widać było, że miał uczuciowy stosunek do książek.

Życie Profesora było związane z różnymi regionami i ośrodkami naukowymi. Urodził się w miejscowości Budziszcze na Wileńszczyźnie. Jego ojciec był leśniczym, a matka – początkowo nauczycielka, później zajmowała się wyłącznie domem. Do szkoły powszechnej uczęszczał w Słobódce Zawierskiej, a do gimnazjum w Braślawiu. Jako 17-latek został z całą rodziną wywieziony na Syberię w ramach zarządzonej przez władze radzieckie deportacji służby leśnej. Tam pracował jako robotnik leśny. Z początkiem 1942 r. wstąpił do Wojska Polskiego, do kompanii łączności 10 Dywizji Piechoty, z którą przebywał kolejno: w Persji, Iraku, Syrii, Palestynie i Egipcie. Z końcem 1943 r. skierowany został na front włoski i wziął udział w całej kampanii Wojsk Polskich na terenie Włoch poprzez Monte Cassino, Anconę i Bolonię. Przed zakończeniem wojny uzyskał stopień kaprała podchorążego i odznaczony został kilkoma krzyżami i medalami, m.in. krzyżem Monte Cassino i medalem Wojska Polskiego. Maturę zdawał w Anglii w hrabstwie Norfolk.

W 1947 r. wrócił do kraju i zamieszkał w Olsztynie, a rok później rozpoczął studia na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Wrocławskiego, gdzie uczył się na seminaria prof. Jana Kotta i prof. Tadeusza Mikulskiego, czołowych

badaczy literatury polskiego oświecenia. Pod kierunkiem prof. Kotta napisał rozprawę magisterską pt. „Komédie szkolne Franciszka Bohomolca”, a jako słuchacz seminarium edytorskiego prowadzonego przez Tadeusza Mikulskiego (w biogramie Profesora w *PSB* jest wymieniony jako uczeń jego „szkoły”) rozpoczął przygotowania do edycji korespondencji Adama Naruszewicza, która ukazała się drukiem w 1959 r. Tom ten powstał w rezultacie pracownictwa prowadzonych kwerend archiwalno-bibliotecznych. W swoim zasadniczym zrzębie opracowany został na bazie materiałów po Ludwiku Bernackim i uzupełniony przez Juliana Platta dziewięćdziesięcioma nowymi listami odnalezionymi w kraju i za granicą. Efektem poszukiwań był również bogaty materiał biograficzny, dopełniający problemy poruszane w korespondencji Naruszewicza. W sumie, przygotowana przez Platta edycja stała się ważnym dokumentem naszej historii i stanowi podstawę do szczegółowych badań nad życiem i twórczością autora *Historii narodu polskiego*. Książka ta okazała się też znacząca dla dalszych poszukiwań naukowych Juliana Platta. Otrzymał za nią nagrodę im. Tadeusza Mikulskiego ufundowaną przez Instytut Badań Literackich PAN.

Początki naukowej biografii Profesora przypadły na czas jego pobytu we Wrocławiu, gdzie w latach 1950–1961 pracował w Bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Gdy w końcu 1961 r. został służbowo przeniesiony do Zakładu Historii Literatury Polskiego Oświecenia Instytutu Badań Literackich we Wrocławiu, szybko doktoryzował się. Jego dysertacja o sielankach i poezjach sielskich Adama Naruszewicza, napisana pod kierunkiem prof. Władysława Florjana, obroniona została w styczniu 1964 r., a następnie w zmienionej (rozszerzonej) wersji ukazała się drukiem pt. *Sielanki i poezje sielskie Adama Naruszewicza* (Wrocław 1967). W studium tym Platt podjął się oceny sielanek Naruszewicza, które w nowszych badaniach były na ogół zbywane wypowiedziami ogólnikowymi, bez argumentacji, gdy tymczasem w dorobku poety sielanki stanowiły jeden ze znaczniejszych atutów jego sławy literackiej. Rozprawa Platta określiła rolę „polskiego Marona” w rozwoju sielanki w czasach stanisławowskich i ukazała ciekawe aspekty refleksji filozoficzno-moralnej autora. W rok po ukazaniu się studium o sielankach wydana została antologia poezji i prozy z „Zabaw Przyjemnych i Pożytecznych” w opracowaniu Juliana Platta w serii Biblioteki Narodowej.

Od 1972 r. Platt związał się z Gdańskiem, dokąd został przeniesiony służbowo na Uniwersytet Gdański w związku z ogłoszonym przez tę uczelnię konkursem na stanowisko docenta etatowego. Jako pracownik samodzielny o wysokich kompetencjach naukowych prowadził na filologii polskiej wykłady specjalistyczne z historii literatury XVIII wieku, wykłady monograficzne i seminaria magisterskie. Te ostatnie przekształcone zostały niejako w zespoły badawcze, specjalizujące się w problematyce związanej z twórczością pisarzy wczesnego oświecenia i pierwszymi polskimi czasopismami. Przy omawianym

dorobku autorów przywiązywano dużą wagę do precyzyjnej analizy kulturowego i historyczno-literackiego podłoża utworów. W ostatnich latach otworzył seminarium doktoranckie, ale nie zdążył już wypromować kontynuatora swego dzieła. Był wychowawcą całej plejady polonistów.

Równoległe z dydaktyką prowadził własne badania naukowe nad literaturą Oświecenia, koncentrując się w dalszym ciągu na twórczości Adama Naruszewicza i na monograficznym opracowaniu „Zabaw Przyjemnych i Pożytecznych”. Jego rozprawa habilitacyjna pt. „»Zabawy Przyjemne i Pożyteczne« 1770–1777. Zarys monografii pierwszego polskiego czasopisma literackiego” ukazała się w Gdańsku w 1986 r. Podjął w niej zasadniczą problematykę dla monografii literackiej: klasycyzmu w twórczości autorów „Zabaw”, tradycji antyku i literatury staropolskiej, poetyckich wpływów zachodnioeuropejskich (zwłaszcza poezji francuskiej) oraz nawiązywania na łamach czasopisma do estetyki baroku, sentymentalizmu i rokoka. Mimo pewnych kwestii dyskusyjnych, zwłaszcza w odniesieniu do utworów mniej znanych i anonimowych, co zresztą stwarza historykom literatury dalsze możliwości badawcze, książka Platta znacznie przybliżyła czytelnikom literacką problematykę „Zabaw Przyjemnych i Pożytecznych”.

Różne prace interpretacyjne i edytorskie Profesora zamieszczane były m.in. w „Archiwum Literackim”, „Pamiętniku Literackim”, „Wiek Oświecenia”, „Pracach Historycznoliterackich” Uniwersytetu Gdańskiego, „Słowniku literatury polskiego oświecenia” „Słowniku biograficznym pracowników książki polskiej” i w serii „Pisarze polskiego oświecenia” pod redakcją Teresy Kostkiewiczowej i Zbigniewa Golińskiego. Rozprawy Platta wsparte były na dużej jego erudycji. Wystarczy wspomnieć choćby ostatnie prace zamieszczone w „Pisarzach polskiego oświecenia”, gdzie przekonywująco przedstawił biogram Naruszewicza i silnie związanego z tym autorem – Józefa Kazimierza Świętorzckiego, dość typowego reprezentanta pisarzy przeciętnych, który pod piórem Profesora zyskał interesujące oświetlenie. To samo można by powiedzieć o jego artykułach monograficznych w „Słowniku literatury polskiego oświecenia” dotyczących gesseneryzmu, horacjanizmu, tradycji literackiej i panegiryzmu. Ważniejsze rozprawy Profesora doczekały się wielu pozytywnych recenzji krajowych i zagranicznych

Julian Platt należał do tych osób, które oddziaływały na gdańskie środowisko naukowe. Z jego inicjatywy i przy jego wielkim zaangażowaniu Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Gdańskiego zorganizował sesję naukową poświęconą zagadnieniom typowym dla epoki luminarzy XVIII wieku, która odbyła się w październiku 1993 r. w Sali Mieszczkańskiej Ratusza Staromiejskiego w grodzie nad Motławą. Przedstawiono wówczas referaty uczonych z różnych ośrodków akademickich krajowych i zagranicznych. Wypowiedzi poddano dyskusjom i polemikom, a przysłuchiwali się im studenci Uniwersytetu Gdańskiego. Ró-

wnolegle z obradami w Ratuszu prezentowano wystawę druków XVIII-wiecznych w Bibliotece PAN w Gdańsku. Materiały konferencyjne wydano w tomie 17 „Prac Historycznoliterackich” Uniwersytetu Gdańskiego pod redakcją Juliana Platta.

Mówiąc o Profesorze, nie można nie wspomnieć o jego dużej aktywności, jaką ujawniał w czasie zebrań naukowych organizowanych przez Instytut Badań Literackich PAN. Czasami pojawiał się na nich w roli referenta, a najczęściej występował jako pomocny dyskutant, którego wyjaśnienia i dopowiedzenia pozwalały korygować wcześniejsze sądy. W charakterze referenta i dyskutanta występował niejednokrotnie również w Gdańskim Oddziale Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza.

Dnia 20 stycznia 1993 r. otrzymał tytuł profesora doktora habilitowanego. Do końca prowadził badania naukowe i snuł plany wydawnicze. Pod maską zdrowego człowieka kryły się jednak niepokoje chorego serca i może dlatego, widząc upływający czas, pracował ponad normę. Myślę, że nie potrafił żyć inaczej.